

**Relasjonen mellom teoriundervisningen og
praksisfeltets behov i
barnevernspedagogutdanninga ved
Høgskolen i Østfold**

Morten Asmyhr

**Høgskolen i Østfold
Arbeidsrapport 2009:4**

Online-versjon (pdf)

Utgivelsessted: Halden

Det må ikke kopieres fra rapporten i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Høgskolen i Østfold har en godkjenningsordning for publikasjoner som skal gis ut i Høgskolens Rapport- og Arbeidsrapportserier.

Høgskolen i Østfold. Arbeidsrapport 2009:4

© Forfatteren/Høgskolen i Østfold

ISBN: 978-82-7825-276-5

ISSN: 1503-6677

Relasjonen mellom teoriundervisningen og praksisfeltets behov i barnevernspedagogutdanninga ved Høgskolen i Østfold

Morten Asmyhr

Avd for helse – og sosialfag

1.0 Innledning	2
1.1 Bakgrunn	2
1.2 Formålet med undersøkelsen	2
2.0 Metode	3
2.1 Innhenting av data	3
2.2 Sentrale emneområder	4
2.3 Undersøkelseskjema	4
3.0 Resultater	5
3.1 Generell -, utviklings – og sosialpsykologi	5
3.2 Generell – og spesialpedagogikk	6
3.3 Sosialpedagogikk	7
4.0 Diskusjon og konklusjon	8
4.1 Generell -, utviklings – og sosialpsykologi	8
4.2 Generell – og spesialpedagogikk	10
4.3 Sosialpedagogikk	11
4.4 Praksisfeltets kommentarer	12
4.5 Konklusjon	12

Litteraturliste

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn

Våren 2004 gikk det første kullet med barnevernspedagogstudenter ut fra HiØ. Utdanninga er relativt ny og har framkommet ved at ansatte ved Høgskolen som arbeidet ved vernepleierutdanninga har utarbeidet fagplan for studiet. Denne fagplanen har gjennomgått flere revisjoner siden høsten 2001. Sist godkjent i avd styret 6.6.2003 og den 12.08.04. Navnet er endret siden den første planen kom. Den er nå betegnet som studieplan

Studieplanen bygger på ” Rammeplan og forskrift for 3 – årig barnevernspedagogutdanning”, fastsatt av KUF i januar 1999.

I rammeplanen heter det at: ”De inneholder mål for hva undervisningen skal kvalifisere til, viser utdanningens omfang og innhold og gir retningslinjer for vurderingsordninger og arbeids – og studieformer.” (Rammeplanen – 99 s 9)

Slik sett kan man si at rammeplanen legger en rekke føringer for hvordan studiet skal legges opp. Disse føringene konkretiseres og utdypes i studieplanen ved den enkelte institusjon.

Men, selv om føringene ligger i rammeplanen har den enkelte institusjon relativt stor frihet til å konkretisere planen.

Barnevernspedagogstudiet er et profesjonsstudium. Dette innebærer at det må være en nær relasjon mellom de teoretiske, holdningsmessige og ferdighetsmessige kunnskaper man tilegner seg ved Høgskolen og de kvalifikasjoner som det er behov for og som etterspørres i yrket.

I en slik sammenheng blir det viktig at teori- og praksisundervisningen utgjør en konsistent helhet. At de gjensidig støtter hverandre. Dette innebærer for teoriundervisningens del at den må være relevant for den praktiske yrkessituasjonen våre studenter skal ut i. Det er denne relevansen som skal speiles i institusjonens studieplan.

Hensikten med min undersøkelse er å finne ut om det er samsvar mellom det studentene sitter igjen med av teoretisk kunnskap og det de opplever at de trenger i praksis.

1.2 Formålet med undersøkelsen

Siden utdanninga med tilhørende studieplaner er relativt ny var jeg interessert i å vite noe om i hvor stor grad deler av teoriundervisninga vår ”treffer” praksisfeltet? Bidrar de konkretiseringene vi gjør av rammeplanens føringer i studieplanen til at vi legger grunnlag for gode yrkesutøvere?

I forbindelse med at studieplanen kontinuerlig revideres mener jeg at den kartlegginga jeg har foretatt kan være et viktig bidrag i endringsprosessen, både når det gjelder målformuleringer og når det gjelder valg av innhold.

Men hva er så praksisfeltet for våre studenter? Bakgrunnen for etablering av utdanninga var at man trengte personell til ledelse og drift av barnevernsinstitusjoner, ”...spesialskolenes internater og til de nyopprettede barne – og ungdomspsykiatriske behandlingshjemmene”

(Rammeplanen s 25) Seinere ble yrkesfeltet utvida til også å omfatte forebyggende arbeid, noe som førte til at kunnskaper om utvikling, læring og sosialisering ble viktigere enn moralitet.

På 70 tallet ble flere institusjoner nedbygget og arbeidsoppgavene endra til også å omfatte saksbehandling etter lov om barnevernstjenester.

Endringene i arbeidsfeltet har imidlertid ikke medført bortfall av tidligere oppgaver. Saken er heller den at feltet har blitt bredere, noe som illustreres gjennom omfanget av emner i rammeplanen.

Fokus for undersøkelsen er å finne ut om den teoriundervisninga og den kunnskapen vi gir ved Høgskolen kan sies å være i samsvar med de kunnskaper, krav og utfordringer studentene våre møter i praksis. I denne sammenhengen gjelder det ikke all teoriundervisning, men spesielt det som kan betegnes som sosialpedagogisk kunnskap. Problemstillingen for undersøkelsen er derfor:

I hvor stor grad samsvarer deler av teoriundervisninga vår med det behovet som oppleves i praksis?

2.0 Metode

2.1 Innhenting av data

For å innhente informasjon i den hensikt å belyse denne problemstillinga antok jeg at både studentene og veiledere i praksisfeltet ville være aktuelle informanter. Primært er det studentenes kunnskaper og erfaringer som det fokuseres på. Som supplement til det studentene ga uttrykk for, var jeg også interessert i å få vite noe om hvordan praksisveilederne oppfattet studentenes teoretiske kunnskaper.

I første omgang ønsket jeg å spørre tredjeårsstudentene (N=27) våren 2004 gjennom et skjema med lukkede alternativer om deres opplevelse av for det første teoriundervisninga i seg sjøl og for det andre denne undervisningas relevans for praksis. For et mer nyansert bilde ble også de studentene (N=22) som gikk ut våren 2005 bedt om å besvare skjemaet. Skjemaet ble bygget opp slik at jeg presenterte en rekke påstander der studentene skulle angi graden av enighet på en skala fra 1 til 5, der 5 indikerte helt enig og 1 indikerte helt uenig.

I neste omgang valgte jeg å intervju noen av praksisveilederne om deres erfaringer med våre studenters kunnskaper innen de ovennevnte emnene.

På bakgrunn av noen uklarheter om påstandene i den første undersøkelsen ble denne forsøkt presisert i den neste undersøkelsen. Påstanden ”Teoriundervisningen har vært lagt opp, og omhandlet temaer, slik at jeg har lært nok om:” ble endret til ”Teoriundervisningen har vært lagt opp, og omhandlet temaer, slik at jeg har gode kunnskaper om:”. Bakgrunnen for denne endringen er at man vanskelig kan tenke seg at man har lært nok om et emne. Man kan derimot mene at man har gode kunnskaper innen et område.

Som nevnt var det den sosialpedagogiske kunnskapen som var i fokus denne gang.

Rammeplanen er bygget opp gjennom hovedemner og delemner og spesifisert vider gjennom kunnskapsområder. I alt består planen av 5 hovedemner. Som særlig viktige emner med tanke på yrkesutøvelsen og det sosialpedagogiske arbeidet der begrepene ”omsorg, oppdragelse og behandling” er sentrale valgte jeg ut følgende delemner under hovedemnene 3 og 4 som grunnlag for undersøkelsen:

2.2 Sentrale emneområder

Hovedemne 3:

Psykologiske og helsefaglige emner

Delemne 3A Generell-, utviklings- og sosialpsykologi

Hovedemne 4:

Pedagogiske emner

Delemne 4A Generell – og spesialpedagogikk

Delemne 4B Sosialpedagogikk

2.3 Undersøkesskjema

Hvert av disse 3 delemnene (3A, 4A og 4B) ble i skjemaet splittet opp i kunnskapsområder. Disse områdene er hentet fra rammeplanen. Hvert kunnskapsområde skulle studentene gradere på en Likert skala fra 5 – 1 som indikerte i hvor stor grad de var enige i den påstanden som ble fremsatt. Hensikten var å sammenlikne hva studentene svarte når det gjaldt relevansen av Høgskolens innholdsprioriteringer på den ene siden og på den andre siden de erfaringene de hadde fått med dette innholdet i praksisperiodene sine.

Som påstand til samtlige innholdsområder brukte jeg følgende:

”Teoriundervisningen har vært lagt opp, og omhandlet temaer slik at jeg har lært nok om, eller har gode nok kunnskaper om:” (Når det gjaldt teori) og: ”Det som ble vektlagt på Høgskolen, fikk jeg bruk for å kunne noe om i praksis”

Prinsippene kan illustreres ved følgende eksempel:

Teoriundervisningen har vært lagt opp, og omhandlet temaer, slik at jeg har lært nok om eller har gode nok kunnskaper om:					Det som ble vektlagt på Høgskolen fikk jeg bruk for å kunne noe om i praksis:				
1a					1b				
Emosjoner, behov og motivasjon:									
5	4	3	2	1	5	4	3	2	1

1, er et kunnskapsområde fra rammeplanen som ligger under hovedemnet: Psykologiske og helsefaglige emner. Det som angår teori er betegnet som 1a, praksis er betegnet med 1b. Alle områdene er kategorisert på samme måte.

I skjemaet betyr tallet 5 at man er helt enig i påstanden når det gjelder dette temaet. 4 betyr at man er delvis enig

3 betyr ”midt på treet”

2 betyr uenig og

1 betyr helt uenig

Hensikten var som tidligere nevnt å se på samsvaret mellom det studentene svarer på 1a og det de svarer på 1b.

Er det for eksempel slik at man er helt uenig i at man har lært nok om 1a, men man er helt enig i at dette fikk man bruk for å kunne noe om i praksis (1b). Dersom dette er tilfelle bør det sannsynligvis få noen konsekvenser for teoriundervisningen.

3.0 Resultater

I det følgende vil jeg kort redegjøre for de svarene studentene ga og fortløpende kommentere dem. For tydeligere å kunne sammenlikne har jeg slått sammen kategoriene "helt" og "delvis enig," for bedre å illustrere sammenstillinga mellom teoriundervisninga og praksis. I oppsummeringa nedenfor har jeg for oversiktens skyld valgt å utelate resultatene fra "helt uenig", "uenig" og "midt på treet". Svarene fra de to undersøkelsene er slått sammen.

Tabellene:

Eksempel:

Ser vi på tabellen nedenfor ser vi at 77 % av studentene sier seg helt enig eller delvis enig i at de har gode nok teorikunnskaper når det gjelder kunnskapsområde 1. 72% var helt enig eller delvis enig i at de fikk bruk for å kunne noe om dette i praksis. Dette gir en positiv differanse på 5%, noe som indikerer et godt samsvar. Altså, jo likere hverandre de to prosentene er, jo bedre er samsvaret med den teoretiske kunnskapen studentene mener de har og de behov praksisfeltet har. Dersom differansen er negativ innebærer det at våre studenter opplever at de har for lite kunnskaper på området i forhold til det de behøver i praksis. Jo større negativ differanse jo større oppleves de teoretiske manglene i forhold til praksisfeltet. Og motsatt, dersom differansen blir positivt høy, kan det tyde på at ikke alt man lærte var like relevant i praksis.

"5 + 4" i tabellene er prosentandelen som svarer "helt enig" eller "delvis enig"

3.1 Generell -, utviklings – og sosialpsykologi

Kunnskapsområde	Har gode teorikunnskaper 5+4= Enig	Kunnskapen er relevant for praksis 5+4= Enig	Diff mellom 5+4 = forholdet mellom teorikunnskaper og relevans for praksis
1 Emosjoner, behov og motivasjon	77 %	72 %	+ 5 %
2 Persepsjon og sosial persepsjon	35 %	45 %	- 10 %
3 Teorier om læring	67 %	65 %	+ 2 %
4 Kommunikasjonsteori, snakke med barn	27 %	77 %	- 50 %
5 Utviklingspsykologi, hva kan vi forvente av barn på ulike nivå	64 %	92 %	- 28 %
6 Holdninger og fordommer	50 %	77 %	- 27 %
7 Samspill og samspillsvansker	35 %	81 %	- 46 %

Kommunikasjonsteori – snakke med barn

Her ser vi en stor diskrepans mellom hva studentene opplever at de kan og det behovet de mener finnes i praksisfeltet. Bare 27 % av studentene mente de hadde lært nok om emnet. Hele 77 % mente at de hadde hatt bruk for å kunne noe om dette i praksis. En så stor forskjell

indikerer at noe sannsynligvis bør gjøres med dette emnet når innholdet i studieplanen skal revideres. Studentenes erfaringsbakgrunn med ulike praksissteder fra praksis er bred og forskjellen er nok antakelig reell.

Samspill og samspillsvansker

Den samme graden av diskrepans gjør seg gjeldende også her. Kun 35 % av studentene mener de har lært nok om dette emnet, mens hele 81 % svarer at de er helt enige eller delvis enige i at de hadde fått bruk for dette i praksis. Ingen studenter var helt enige i at de hadde nok kunnskaper på dette området.

Utviklingspsykologi – hva kan vi forvente av barn på ulike nivå

At dette er viktig område å kunne beherske i praksis er tydelig. Nesten samtlige studenter (92 %) var enige eller helt enige i at de trengte å kunne noe om dette i praksis mens bare 64 % mente de hadde gode nok kunnskaper på dette området fra undervisninga på Høgskolen.

Holdninger og fordommer

Behovet for å kunne noe om dette i praksis var også stort. 77 % av studentene svarer at de var enige eller helt enige i at de fikk bruk for å kunne noe om dette i praksis. Bare halvparten av studentene var delvis enige eller helt enige i at de hadde lært nok om dette på Høgskolen.

For de tre øvrige kunnskapsområdene kan det synes som om det er et relativt godt samsvar mellom studentenes kunnskaper og praksisfeltets behov. Ser vi på differansene i tabellen her varierer den mellom +5 og -10.

3.2 Generell – og spesialpedagogikk

Kunnskapsområde	Har gode teorikunnskaper 5+4= Enig	Kunnskapen er relevant for praksis 5+4= Enig	Diff mellom 5+4= forholdet mellom teorikunnskaper og relevans for praksis
1 Pedagogisk filosofi og idéhistorie	10 %	10 %	0 %
2 Pedagogiske teorier og metoder	29 %	69 %	- 40 %
3 Sosialiseringsteori	74 %	86 %	- 12 %
4 Barnehagens og skolens ideologi, rammer og innhold	19 %	40 %	- 21 %
5 Didaktikk, metodisk bruk av miljøet i barnehage og skole for å fremme trivsel og læring	4 %	38 %	- 27 %
6 Spesialpedagogiske tiltak for barn og unge	29 %	73 %	- 44 %
7 Bruk av aktiviteter for å fremme trivsel, kontakt og utvikling	77 %	94 %	- 17 %

I dette delemnet er det to kunnskapsområder som utmerker seg med meget stor negativ diskrepans, to med stor diskrepans, mens det for de øvrige tre er liten eller ingen forskjell på hva studentene synes de kan og det behovet de opplevde i praksis.

Spesialpedagogiske tiltak for barn og unge

At behovet opplevdes som stort i praksis er illustrert gjennom at hele 73 % av studentene var helt eller delvis enige i denne påstanden. Kun 29 % av studentene mente de kunne nok om dette emnet. Det som ikke kommer fram av tallene her er at 42 % av studentene svarte ”midt på treet”

Pedagogiske teorier og metoder

Her viser tallene klart at studentene mener at de kan alt for lite på dette området. Bare 29% av studentene er delvis eller helt enige i at de har kunnskaper nok, kun 10 % er helt enige i påstanden. Hele 69% av studentene var enige eller delvis enige i at de fikk bruk for å kunne noe om dette i praksis.

Barnehagens og skolens ideologi, rammer og innhold

Her er det også et negativt samsvar om enn ikke så stort som for de to foregående områdene (-21%). På denne påstanden svarer relativt mange studenter (38 % når det gjelder teori og 30 % når det gjelder praksis) ”midt på treet”. Svarene på denne påstanden er imidlertid relativt mye avhengig av hvor studentene har vært i praksis.

Didaktikk, metodisk bruk av miljøet i barnehage og skole for å fremme trivsel og læring

Tallene her indikerer at dette vektlegges for lite i teoriundervisninga. Bare 4 % er delvis enige eller helt enige i at de har lært nok om dette temaet. 38 % var enige i at de hadde behov for å kunne noe om dette i praksis.

Denne påstanden henger sammen med pedagogiske teorier og metoder og tallene viser noe av det samme. Studentene ser ut til å mene at de ikke har nok kunnskaper her i forhold til hva de trengte i praksis

For de tre siste kunnskapsområdene er det ikke nevneverdig diskrepans. Det er imidlertid verd å merke seg at tallene for området ”pedagogisk filosofi og idéhistorie’ indikerer at studentene verken behersker emnet eller har opplevd behov for å kunne noe om dette i praksis.

3.3 Sosialpedagogikk

Kunnskapsområde	Har gode teorikunnskaper 4= Enig	5 +	Kunnskapene er relevant for praksis 5 + 4= Enig	Diff mellom 5 + 4= forholdet mellom teorikunnskaper og relevans for praksis
1	40 %		10 %	+ 30 %
Sosialpedagogikkens historie og utvikling				
2	58 %		58 %	0 %
Sentrale teorier og modeller				
3	42 %		35 %	+ 7 %
Fagtradisjon og yrkesutøvelse				
4	40 %		63 %	- 23 %
Lek og lekens plass og funksjon i barns oppvekst				
5	40 %		69 %	- 29 %
Barne – og ungdomskultur – tradisjonelle og tidstypiske				
6	15 %		50 %	- 35 %
Mobbing				

Mobbing

Dette kunnskapsområdet viser at det er relativt stor negativ diskrepans mellom de kunnskapene studentene har og relevansen for praksis. Halvparten mener at det er relevant kunnskap for praksis mens bare 15 % mener de kan nok om dette temaet.

Tallene for øvrig for dette delemnet skiller seg noe ut fra de andre i og med at man her for to av kunnskapsområdene har en positiv differanse. Dette skulle indikere at studentene i praksis ikke opplevde at den kunnskapen de hadde tilegnet seg på Høgskolen var spesielt relevant for praksisperiodene.

For øvrig indikerer tallene et relativt godt samsvar selv om det er en negativ differanse når det gjelder kunnskapsområdene 4 og 5.

4.0 Diskusjon og konklusjon

Resultatene av de to undersøkelsene er slått sammen siden begge kull har tilnærmet den samme oppfatning av samsvaret mellom teoriundervisninga og praksisfeltets behov. Dette er interessant siden studentene har hatt praksis på ulike steder som: barnevernstjenester, institusjoner, krisesentra, skoler og barnehager. I det alt vesentlige er det også et godt samsvar mellom det de har lært på Høgskolen og det de trengte å kunne noe om i praksis. Jeg vil se litt nærmere på noen av påstandene der det var merkbare forskjeller på hva studentene mente de hadde lært/ikke lært nok om og det de fikk bruk for å kunne noe om i praksis:

4.1 Generell -, utviklings – og sosialpsykologi

Kunnskapsområdene 4, 7, 5 og 6 viser en tydelig diskrepans mellom teori og praksis. De som har svart ”midt på treet” er ikke med i tallgrunnlaget nedenfor
N= 49, med unntak av de som svarer ”midt på treet”

Kunnskapsområde 4 tar for seg forholdet mellom teori og praksis når det gjelder kommunikasjonsteori og det å kunne snakke med barn. Et fåtall av studentene mener, særlig i den siste undersøkelsen, at de har lært nok om dette temaet. Samtidig mener et stort flertall av studentene at de hadde behov for denne kunnskapen i praksis. Dette kan synliggjøres ved at av i alt 49 studenter svarer 27 % at de mener de har lært nok om dette, mens hele 50% mener de ikke har lært nok. Når det gjelder behovet for å kunne noe om dette i praksis svarer 77 % av studentene at de fikk bruk for å kunne noe om dette i praksis, mens bare 2 % mente de ikke hadde behov for dette i praksis.

Det ser altså ut som om dette er et område der studentene opplever at de antakelig ikke kan nok før praksis. Området er egentlig todelt og det er et spørsmål hva studentene egentlig svarer på. Slik jeg ser det dreier første delen av området seg om teori. Her har studentene gjennomgått en tre ukers undervisning der innholdet i stor grad har vært preget av teorier om kommunikasjon, en relativt akademisert undervisning. Den andre delen uttrykker en operasjonalisering av den første delen og jeg antar det er denne delen av området som gjør at studentene svarer slik de gjør.

Det å kunne snakke med barn og unge krever ikke bare teoretisk kunnskap. Det krever ferdigheter. Dette er ferdigheter som ikke automatisk kommer på bakgrunn av den teoretiske kunnskapen, men de må trenes opp. Det er i vårt studium ikke lagt opp til ferdighetstrening i særlig stort omfang på dette området.

Tiltak: For en barnevernspedagog vil kommunikasjon stå sentralt i det daglige arbeidet. Primært bør kommunikasjonen være retta mot tre hovedområder:

- Kommunikasjon med foreldre
- Kommunikasjon med barn på ulik alder og med ulike problemer
- Kommunikasjon med kolleger og det øvrige hjelpeapparatet

Det vil også i denne sammenhengen dreie seg om å være i stand til å hjelpe og veilede foresatte og andre i å kommunisere med sine barn.

Studiet bør derfor legge til rette for at studentene under sakkyndig veiledning får konkrete og systematiske øvinger knytta til de tre prikkpunktene ovenfor.

Kunnskapsområde 7 tar for seg temaet ”samspill og samspillvansker”. Bare 35 % av studentene mener de har lært nok om dette, mens hele 81 % hadde behov for å kunne noe om dette i praksis. I det siste kullet er det faktisk ingen av studentene som er helt enige i at de har lært nok om dette.

Dersom vi ser dette i relasjon til kommunikasjon kan vi si at dette er et overordna område der kommunikasjonen er en del av samspillet.

Tiltak: Jeg ser for meg at det er vanskelig med ferdighetstrening på dette området løsrevet fra praksis. Kommunikasjon kan som nevnt tidligere øves opp, men samspillet dreier seg om så mye mer. Det er vel et spørsmål om ikke den teoretiske delen av dette området bør styrkes i studiet og at området følges bedre opp i praksisperiodene gjennom et nærmere samarbeid mellom praksisstedet og Høgskolen. Det blir viktig at studentene i praksisperiodene gis anledning til å være aktive deltakere i samhandlingen, ikke bare med barn og unge, men også med terapeuter og familier.

Kunnskapsområde 5 er konsentrert rundt psykologiske emner, spesielt utviklingspsykologi. Tallene viser at 64 % av studentene gode teoretiske kunnskaper på området. 92 %, dvs nesten alle studentene opplevde relevans av dette området for praksis. Det kan altså se ut til at dette området kunne ivaretas bedre.

Tiltak: Psykologiske emner blir i dag spesielt ivaretatt i emne 103 A (i undersøkelsen, blokk 1.3) på bsv utdanningene. Sammenlikner vi rammeplanene for de tre utdanningene vil vi se at barnevernspedagogene i langt større grad en de andre to utdanningene skal fokusere på dette kunnskapsområdet. Dette innebærer at psykologiske temaer og teorier også må gjenfinnes i de øvrige emnene i utdanninga. Det gjelder spesielt i emne 103 B (tidligere blokk 1.3), 201 (tidligere blokk2.1), 203 (tidligere blokk 2.3 og 2.4) og nytt emne 301.

Kunnskapsområde 6 tar for seg forholdet mellom teori og praksis når det gjelder holdninger og fordommer. 50 % av studentene mener de har gode nok kunnskaper, mens 77 % mente de hadde behov for kunnskaper om dette i praksis.

Holdninger er i stor grad basert på kunnskaper og verdier. I tillegg har undersøkelser vist at holdninger kan skapes eller endres på bakgrunn av lover og regler.

Tiltak: Den teoretiske undervisninga kan styrkes på dette området. I tillegg bør undervisningsformen innen dette området legge til rette for at studentene konfronteres med egne holdninger og fordommer. En form for konfronterende undervisning der studentenes begrunnelser for ulike former for atferd blir fokus for diskusjon.

4.2 Generell – og spesialpedagogikk

Her er det kunnskapsområdene 2 og 6, men også 5 som viser diskrepans når det gjelder forholdet mellom teori og praksis.

Kunnskapsområde 2 dreier seg om pedagogiske teorier og metoder. 29 % av studentene mente de hadde gode nok kunnskaper om dette mens behovet for å kunne noe om dette i praksis ble bekreftet av 69 %.

Dette er ikke overraskende. Når vi ser på pensum og omfanget av undervisning på dette området er det ikke vanskelig å se at dette er forsømt. Iflg rammeplanen for barnevernspedagoger er den sentrale oppgaven for barnevernspedagogene ”oppdragelse og læring i et samfunnsmessig perspektiv”. (s 15) Tre hovedområder peker seg ut:

- Å gi omsorg
- Oppdragelse
- Behandling

Sentralt i alle disse områdene er de pedagogiske teoriene og metodene. Pedagogikk defineres ofte som læren om undervisning og oppdragelse.

At studentene svarer som de gjør kan selvfølgelig skyldes at de ikke er klar over at de faktisk besitter kunnskap på dette området, men det er nok mer nærliggende å forklare misforholdet med manglende vektlegging fra Høgskolens side. I vårt studium blir disse teoriene kun berørt så vidt i de nye emnene 103 B og emne 201. Dette er i høyeste grad betenkelig når vi i tillegg til rammeplanens vektlegging også tar studentenes praksiserfaringer med i vurderinga.

Pedagogiske teorier er ikke bare relevante i det praktiske arbeidet med barn og unge. Det er også viktig når det gjelder barnevernets troverdighet i beslutningsprosesser. Stipendiat ved Høgskolen i Bergen, Per Arne Rød har i sitt forskningsarbeid sett på bruken av skjønn i barnevernssaker. For at barnevernet skal oppnå legitimitet sier Per Arne Rød (forskning.no 1.11.2005) at de beslutninger som tas må være forståelig for foreldrene til barnet og for lærerne som har vært bekymret. At barnevernet forklarer hvorfor de gjør som de gjør er helt avgjørende. Når det gjelder vanskelige barnevernssaker viser det seg at saksbehandlere sjelden gir tilstrekkelig faglig begrunnelse for de beslutningene de tar. Bare én av 20 barnevernsansatte refererte til faglitteratur og forskning i begrunnelsen for beslutningen som ble foretatt. Dette understreker viktigheten av at våre studenter besitter den teoretiske pedagogiske kompetansen.

Tiltak: Dersom barnevernet skal kunne synliggjøre kunnskapsgrunnlaget sitt fordrer det at Høgskolen prioriterer opp de pedagogiske teoriene og metodene i sin undervisning. Jeg ser for meg at denne undervisningen kan gis tradisjonelt (som konsentrert undervisning) men i tillegg representere en rød tråd i hele studiet. Særlig viktig er det når det er snakk om tiltak i barnevernstjenesten eller i sosialpedagogisk arbeid, forebyggende og i institusjon.

Kunnskapsområde 6 dreier seg om spesialpedagogiske tiltak for barn og unge. Her mener 29 % av studentene i den første undersøkelsen at de har gode nok kunnskaper mens behovet for å ha slike kunnskaper i praksis markeres av 73 %. Ingen studenter i den andre undersøkelsen var helt enige i at de hadde lært nok på Høgskolen.

Dette er ikke så merkelig. Studentene har lite pensumlitteratur på dette området og undervisninga når det gjelder spesialpedagogiske tiltak har vært tilfeldig og usystematisk. Det viktigste her er ikke etter min mening at miljøarbeidere eller saksbehandlere skal iverksette slike tiltak, men de bør kjenne til og kunne foreslå spesialpedagogiske tiltak ut fra det kjennskapet de har til de aktuelle barn og ungdommer.

Tiltak: En opprioritering av undervisning på området med tilgang på relevant pensumlitteratur.

Kunnskapsområde 5 omhandler didaktikk og metodisk bruk av miljøet i barnehage og skole for å fremme trivsel og læring. Bare 4 % av studentene i den første undersøkelsen mente de hadde gode nok kunnskaper om dette. Samtidig mente 38 % at de hadde behov for å kunne noe om dette i praksis. I den første undersøkelsen var ingen studenter helt eller delvis enige i at de hadde lært nok om dette.

Dette henger sammen med det foregående og understreker egentlig behovet for pedagogisk og didaktisk kompetanse. Dette området retter seg imidlertid mer mot den praktiske planlegginga og gjennomføringa av lærings – og trivselsfremmende tiltak i skole og barnehage.

Studentenes handlingskompetanse på det pedagogiske området. I praksis dreier det seg om planlegging, gjennomføring og evaluering av tiltak samt begrunnelser for disse. At så mange studenter mener de har så få kunnskaper på dette området er i grunnen litt overraskende. Det er nærliggende å tenke seg at den relativt store vektlegginga vi har på aktivitetsfaget i utdanninga vår ville gitt et litt annet utslag her. Når så ikke er tilfelle bør vi nok kanskje søke forklaringer i den måten aktivitetsfaget blir gjennomført på.

Tiltak: Systematikken i aktivitetsfaget bør bli klarere. Det må i sterkere grad bli lagt vekt på den didaktiske planleggingsfasen hvor begrepene ”hva, hvordan og hvorfor” synliggjøres i større grad enn tilfellet har vært til nå. Slik jeg ser det har barn og unges mestringskompetanse vært nokså enerådende som mål for aktivitetene mens trivsel og læring ikke har vært like framtreddende. Den såkalte systematiske arbeidsmodellen bør ikke være den eneste modellen som skal danne utgangspunkt for planlegging. I forhold til de tre didaktiske begrepene nevnt ovenfor bør nok begrepet ”hvorfor” få en større plass enn det har hatt fram til nå.

4.3 Sosialpedagogikk

Her er det to emneområder som utmerker seg. Område 1 og område 6.

Kunnskapsområde 1 dreier seg om sosialpedagogikkens historie og utvikling. Kun 10 % av studentene svarer at de hadde behov for å kunne noe om dette i praksis. 40% mener de hadde gode nok kunnskaper om dette fra Høgskolen.

Dette kan slik jeg tolker det ikke bety annet enn at studentene mener dette området er unødvendig. Det er i praksis svært lite undervisning her. Det betyr imidlertid ikke at temaet bør fjernes. Snarere bør det nok stilles spørsmålsteget ved om vi klarer å formidle til studentene at kunnskaper om historisk utvikling kan være en viktig forutsetning for å forstå dagens situasjon.

Tiltak: Gjennom undervisninga å tilstrebe en bevisstgjøring hos studentene når det gjelder viktigheten av historisk kunnskap for å kunne forstå dagens situasjon

Kunnskapsområde 6 dreier seg om mobbing. 15 % av studentene mener de har gode nok kunnskaper om dette temaet, mens 50 % hadde bruk for å kunne noe om dette i praksis. Dette området er hva jeg kjenner til ikke berørt, verken i pensumlitteraturen eller i undervisninga hos oss. Fenomenet er imidlertid utbredt blant barn og unge, både i barnehage og i skole.

Tiltak: Settes opp som tema i undervisninga med tilhørende pensumlitteratur.

4.4 Praksisfeltets kommentarer

Som et supplement til studentenes inntrykk og behov valgte jeg å intervju noen av praksisveilederne for å få deres inntrykk av studentenes kunnskaper generelt, ikke bare knytta til de pedagogiske og psykologiske emnene. Veilederne er i det alt vesentlige enige om at våre studenter er relativt gode teoretisk. En av veilederne uttaler at ”ved begrunnelser bruker studentene begreper og forklaringsmodeller som er tatt rett ut fra boka.”. På spørsmålet om bruken av teoretiske begrunnelser svarer en annen: ”Noen av oss som jobber her er flinkere enn andre til å eksplisitt benytte teori, men vanligvis viser vi til erfaringer”. I den grad veilederne sier at de bruker teorien eksplisitt, er det når studentene ber om slike begrunnelser for aktuelle tiltak som er iverksatt.

Dette er helt i tråd med den undersøkelsen Per Arne Rød gjorde. Det er den erfaringsbaserte kunnskapen som ligger til grunn for tiltakene. Jeg skal ikke her diskutere verdien av denne type kunnskap, men et vesentlig poeng her kan være at dersom denne kunnskapen ikke kan artikuleres verbalt, dvs med basis i teori, vil den også vanskelig kunne danne grunnlag for refleksjon. Refleksjon er igjen å betrakte som et grunnlag for fleksibilitet og praksisendring. Om dette forholdet mellom teoretisk kunnskap og praksis uttaler en av veilederne at: ”Generelt sett kan studentene mye teori, men jeg er ikke sikker på at de kan så mye om å sette dette i sammenhenger. Å ha med seg den kunnskapen inn i situasjoner de møter ungene i, det er jeg litt usikker på. Om dette er mulig å få til uten praksis, det er jeg usikker på”.

Den samme veilederen foreslår også praktisk trening ved bruk av video. Dette er i tråd med den ferdighetstreninga jeg foreslår når det gjelder kommunikasjon.

En av veilederne berører også aktiviteter. Aktiviteter er viktige og ”de aller fleste har tanker om å få gjort noe systematisk på dette området i løpet av praksisperioden” Veilederen mener imidlertid at studentene har problemer med å se sammenhengen. ”Hva kan vi forvente utviklingsmessig av en 8 åring og en 12 åring, hva er det normale å ta med seg inn i aktivitetene.” Dette er i tråd med det jeg skrev når det gjelder viktigheten av pedagogisk og didaktisk kompetanse hos studentene. Det understreker behovet for systematikk og god oversikt og kunnskaper om planleggingsmodeller.

4.5 Konklusjon

Utgangspunktet for undersøkelsen var at jeg ønsket studentenes vurderinger av den undervisningen de hadde fått og de kunnskapene de hadde tilegnet seg teoretisk sett i relasjon til de behov de erfarte at de hadde i det praktiske arbeidet. Undersøkelsen viser at det på enkelte områder er en relativt stor diskrepans på enkelte områder. På disse områdene har jeg foreslått konkrete tiltak som jeg mener det må tas hensyn til i den videre planlegginga av undervisninga på Bachelorstudiet i barnevern. Undersøkelsen gjelder bare tre hovedemner og det er et spørsmål om ikke også de andre hovedemnene burde bli gjenstand for en undersøkelse. Dette er særlig relevant i og med at det fra høsten 2007 ble innført en ny studieplan ved barnevernspedagogutdanninga.

Litteratur:

KUF (1999), Rammeplan og forskrift for 3-årig barnevernspedagogutdanning
HIØ (2002), Fagplan for 3-årig Bachelor Barnevernspedagog
HiØ (2004), Studieplan for 3-årig Bachelor Barnevernspedagog
Per Arne Rød (2005) <http://www.forskning.no/Artikler/2005/november/1129882320.4>